

Др МИЛАН Ј. КУТЛЕШИЋ, научни сарадник
Историјски институт Београд
Кнез Михаилова 36/II, Београд, Србија
Е-адреса: milan.kutlesic@iib.ac.rs
<https://orcid.org/0000-0003-0125-6406>

РЕАКЦИЈЕ БРИТАНСКИХ ЗВАНИЧНИКА И ШТАМПА НА ПОЧЕТАК ГРЧКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ (1821)

САЖЕТАК: Избијањем Грчке револуције 1821. године грчки побуњеници су кренули у борбу против Османлија и позвали све хришћане на општи устанак против власти султана. Александар Ипсиланти, вођа Хетерије који је повео устанак, упутио је проглас којим су православни Грци позивани на борбу против султана и ислама. То је изазвало револт муслиманског становништва у Османском царству, па је у Цариграду долазило до повремене ескалације насиља према локалним Грцима. Пљачкане су и уништаване куће и радње које су биле у грчком власништву, док су Грци премлаћивани. Цариградски патријарх Григорије V је јавно осудио грчке побуњенике, али је и он пао у немилост османских власти. Стари патријарх је у својој осамдесет и четвртој години живота јавно обешен на Ускрс 1821. године по наређењу султана Махмуда II. Британске дипломате су имале разгранату обавештајну мрежу на територији Османског царства и у својим дипломатским извештајима детаљно су описивале атмосферу на султановом двору по избијању Грчког устанка. Патријархово тело бачено је у море, које су потом грчки морнари руским бродом превезли до Одесе, где је и одржана велика сахрана цариградском патријарху, као великом хришћанском мученику. Британска штампа извештавала је о томе како је Русија тај догађај користила као мобилишући фактор међу својим православним становништвом, а ради оснаживања антиосманског расположења.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Александар Ипсиланти; патријарх Григорије V; Грчка револуција; британска дипломатија и штампа

Грчка револуција из 1821. године је догађај који је потресао Османско царство и уздрмао власт султана на територији Балканског полуострва, односно европског дела Царства. Значај овог историјског тренутка је у томе што је довео у питање целокупан европски поредак заснован на поразу Наполеонове Француске и одлукама Бечког конгреса из 1815. године. Угледни

и знаменити Грци почели су да се окупљају у завереничке и револуционарне групе, с намером да покрену оружану побуну против османске власти. Удружење Хетерија је основано у Русији, у Одеси, 1814. године, са намером да окупи значајне личности из Русије и других европских земаља и приволи их да приступе националном покрету за ослобођење Грка. Највиђенији члан Хетерије био је Александар Ипсиланти, генерал руске војске и припадник познате грчке фанариотске породице. Ипсиланти је 8. октобра 1820. године окупио чланове Хетерије у граду Измаилу¹, близу руско-османске границе и јавно позвао све Грке да се припреме за борбу.² Завереници окупљени око Ипсилантија прешли су реку Прут и ступили на територију Османског царства 6. марта 1821. године.³ Тако је отпочео грчки устанак у Османском царству, који је наредну деценију заокупио пажњу целог европског континента.

Александар Ипсиланти на слици из 1862.⁴
(Национални историјски музеј /Εθνικό Ιστορικό Μουσείο/ у Атини)

¹ Град Измаил налази се у југозападном делу данашње Украјине, у делти Дунава, 30 км од границе са Молдавијом.

² D. Brewer, *The Greek War for Independence: the struggle for freedom from Ottoman oppression*, New York – London 2001, 50.

³ R. Biton, *Grci: celokupna istorija*, Beograd 2021, 399.

⁴ Слику је израдио грчки сликар Дионисиос Цокос (Διονύσιος Τσόκος). На слици је Ипсиланти приказан у црној униформи, са амблемима Хетерије: крстом и лобањом са укрштеним костима.

Александар Ипсиланти је у граду Јашију, главном граду Бесарабије, издао проглас у којем је све Грке позвао на општи устанак против султана. Тај проглас је објављен у британском часопису *The Morning Chronicle* 13. априла 1821. године. Ипсиланти га је насловио „Борите се за веру и отаџбину”, што говори о томе колико је верски карактер био значајан у борби против Османлија. Текст је започео са: „Куцнуо је час, неустрашиви Хелени! Већ одавно нас народи Европе, који се боре за своја права и слободе, зову да им се придружимо...”⁵

Чињеница да су британске новине извештавале детаљно о овом догађају јасно говори колико су оне пажљиво пратиле дешавања на европском континенту, али и колико су имале развијену мрежу дописника тога времена у Европи. Узимајући у обзир комуникацијске мреже тога времена, може се закључити да је ниво преношења информација био на завидном нивоу. *The Morning Chronicle* је у даљем извештају пренео да је Ипсиланти у свом прогласу позвао Грке да се „полумесец баци са висина и да се уздигне крст”, јер је то било мерило по којем би могла да се извојује победа и на тај начин освети поробљена земља и света вера од „скрнављења варвара”.⁶

Покретањем оружане побуне у Влашкој и Молдавији, немирима који су избили на Пелопонезу и јавним прогласом Александра Ипсилантија против султана, ислама и османске власти растао је и анимозитет муслиманског становништва против хришћанског становништва у градовима Османског царства. Грци и други православни хришћани су у Османском царству били под духовним вођством Васељенске патријаршије, још од укидања Пећке патријаршије 1766. и Охридске архиепископије 1767. године.⁷ То је био један од разлога зашто су муслимани Османског царства васељенског патријарха доживљавали као духовног, али и световног лидера Грка. Тако се патријарх Григорије V нашао у немилости и код султана Махмуда II, као и код обичног муслиманског света. Патријарх је направио отклон од грчких устаника и јавно их је екскомуницирао из цркве због побуне против султана и османске власти. То је значило да је патријарх борбу против османске власти окарактерисао као највећу јерес због које следи изbacивање из редова цркве. Иако је овако јавно подржао султана, то га није спасило од осуде која му је била намењена. Султан Махмуд II је сматрао да патријарх, као најодговорнији за паству православних хришћана, сноси и највећу одговорност за деловање истих. На Ускрс 22. априла 1821. године, патријарх Григорије је обешен испред

⁵ *Morning Chronicle of London*, April 13, 1821.

⁶ Исиџо.

⁷ До 1766. Пећка патријаршија је имала верску јурисдикцију која је обухватала српско становништво на простору европског дела Османског царства, у пограничним деловима и областима које су се граничиле са Хабзбуршком монархијом и Млетачком републиком. Са њеним укидањем све епархије су потпале под јурисдикцију Васељенске патријаршије у Цариграду. О Пећкој патријаршији видети: Ђ. Слијепчевић, *Историја Српске православне цркве*, Књ. I: *Од покршћивања Срба до краја XVIII века*, Београд 2002. Охридска архиепископија је обухватала централне и источне делове Балканског полуострва, где је живео највећи број европских Грка, а до њеног укидања долази 1767. О положају православне цркве у Османском царству, видети: S. Runciman, *The Great Church in Captivity: A Study of the Patriarchate of Constantinople from the Eve of the Turkish Conquest to the Greek War of Independence*, Cambridge 1968.

капије Васељенске патријаршије. Стари патријарх Григорије је у тренутку смрти имао осамдесет и четири године.⁸ Патријарх није једини великодостојник Васељенске патријаршије који је завршио на трагичан начин услед оштре реакције султана и османских власти. Погубљено је и седам епископа, који су држани као таоци, пошто су претходно били ухапшени.⁹

Британски амбасадор Стренгфорд се за време ових дешавања налазио у Цариграду. У свом извештају британском министру спољних послова Каслреју, патријарха је описивао као „доброг и пречасног“.¹⁰ Навео је да је у пет сати по подне на недељу Ускрса, патријарх обавио верску службу у цркви. По изласку из исте, ухапшен је и обешен на лицу места на капији цркве, пред великим бројем људи који је ту био окупљен.¹¹ Стренгфорд је похвално писао о патријарху Григорију V, наводећи да је патријарх имао осамдесет и две године када је убијен.¹² Помињао је и тројицу владика за које зна да су били ухапшени и ликвидирани, али не у Фенеру, већ у другим четвртима Цариграда.¹³ Један од разлога који су патријарха одвели у смрт, а који се ретко помиње у историографији, по Стренгфордовом сазнању лежао је у чињеници да је патријарх помогао да породица кнеза Деметрија Моруциса (Μουρούζης) безбедно напусти Цариград и буде ван домаћаја османских власти.¹⁴ Кнез Деметрије Моруцис је потицао из угледне фанариотске породице, која је дала велики број утицајних људи у Османском царству, међу којима су били хосподари¹⁵ у Влашкој и Молдавији. Рођени брат кнеза Деметрија Моруциса, Константин, био је драгоман Порте. Та функција је значила да је формално био преводилац за султана и Порту, а *de facto* је означавала заменика министра спољних послова.¹⁶ Кнез Константин Моруцис је убијен и на његово место постављен је други кандидат, Ставрахоглу.¹⁷ Ставрахоглу је уједно и последњи фанариот који је био постављен на ту функцију.¹⁸ Стренгфорд наводи да је за позицију драгомана увек биран неко из редова фанариота, али да новоизабрани драгоман није био познат међу другим фанариотима. Проблем који је искрсао са кнезом Константином Моруцисом био је што је примио писмо од кнеза Александра Ипсилантија, који га је позвао да се прикључи побуни и рату против Османлија. Константин Моруцис је одмах проследио писмо Порти и превео је садржај текста. Султан Махмуд II је био сумњичав и захтевао је да добије писмо од Ипсилантија у оригиналу, те је довео другог преводиоца да га преведе. Тиме је желео да упореди два пре-

⁸ M. Mazower, *Greek revolution: 1821 and making the modern Europe*, London 2021, 33–34.

⁹ D. Brewer, *The Greek War for Independence*, 106.

¹⁰ TNA–PRO–FO 78/98, No 25, Стренгфорд – Каслреју, 25. април 1821, Цариград.

¹¹ *Исјо*.

¹² Стренгфорд је погрешно у извештају, пошто је патријарх имао осамдесет и четири године када је погубљен.

¹³ TNA–PRO–FO 78/98, No 25, Стренгфорд – Каслреју, 25. април 1821, Цариград.

¹⁴ *Исјо*.

¹⁵ Грци-фанариоти који су постављани од стране султана за господаре (управнике) у Влашкој и Бесарабији.

¹⁶ О драгоманима и фанариотима који су вршили ту функцију до 1821. видети: С. М. Philliou, *Biography of an Empire. Governing Ottomans in the Age of revolution*, Berkley 2011.

¹⁷ TNA–PRO–FO 78/98, No 25, Стренгфорд – Каслреју, 25. април 1821, Цариград.

¹⁸ С. М. Philliou, *Biography of an Empire*, 185.

вода и провери верност свога драгомана. Испоставило се да се два превода истог писма нису поклопили у садржају, пошто је К. Моруцис изоставио садржај једног пасуса из оригиналног писма, у којем се „компромитовала једна страна сила – држава”.¹⁹ То је изазвало велики бес код султана, који је наредио да се Константин Моруцис истог тrena погуби.²⁰ Стренгфорд помиње да је разговарао са амбасадором „поменуте стране државе” која се помињала у пасусу због кога је страдао Моруцис. Тај амбасадор га је уверавао да је драгман настрадао због тога што се у делу текста који је прећутао, имплицирало да је већ од раније био у контакту са Александром Ипсилантијем и да га је то коштало главе. Стренгфорд није навео са којим је амбасадором разговарао, али је остао при уверењу да је К. Моруцис настрадао због прећуткивања уплитања друге државе у побуну Грка, а не због некаквих претходних контаката са грчким револуционарима.²¹ Сви ови догађаји којима је сведочио у Цариграду, које је описивао као шокантне и запањујуће, изазвали су пренераженост код свих немуслимана. Стренгфорд је забринутно закључио да се политички врх османске државе водио „духом немилосрдног фанатизма” и да су се због тога могле очекивати само „страшне последице”.²²

О ужареној атмосфери у самом Цариграду писао је и британски лист *The Times*. Дописник из Цариграда је наводио да се у граду стало са обављањем свих послова и да је владало стање „анархије и конфузије”.²³ Због побуне која је наступила у Влашкој и Молдавији, сви Грци су стављени на листу непријатеља и побуњеника, пошто се од њих очекивало да се прикључе устанку. Османска влада је наредила „свим Турцима у престоници да се наоружају” и да буду спремни да је бране у случају потребе. Опште наоружавање масе довело је до пораста криминала, пљачки и уништавања радњи и приватне својине људи у Цариграду. Доста радњи које су продавале мешовиту робу су затворене из страха од пљачке. Пошто су ствари отишле предалеко, османска влада је кренула да одузима оружје од становништва. Неколико изгредника и прекршилаца закона било је кажњено, за пример осталима. Тако је поново био успостављен ред у Цариграду.²⁴ У истом чланку листа *The Times* описано је страдање грчког становништва у Цариграду и у другим деловима Царства. Дат је опис гранатирања града Патре од стране османске војске, где је спаљен велики број кућа у којима су живели Грци. Спровођењем терора над локалним Грцима, Османлије су присиле грчко становништво да пребегне на суседно острво Закинтос, које је било у саставу Јонских острва, а под влашћу и управом Велике Британије. Током ове војне кампање, велики број грчких свештеника је убијено, заједно са хиљадама других људи, док су цркве срушене и спаљене.²⁵ У Цариграду нису били поштеђени ни други хришћани, који су били поданици царева, који су подржавали султана у борби против Грка. Иако је аустријски амбасадор покушавао да буде посредник

¹⁹ FO 78/98, No 25, Стренгфорд – Каслреју, 25. април 1821, Цариград.

²⁰ *Исјо*.

²¹ *Исјо*.

²² *Исјо*.

²³ *The Times*, 10. април 1821; 18. мај 1821, стр. 3.

²⁴ *Исјо*.

²⁵ *Исјо*.

између Порте и Русије, није успео да спречи хапшење капетана и пет морнара који су били у његовој служби и поданици цара у Бечу. Они су одмах после хапшења ликвидирани одсецањем главе.²⁶

Тело патријарха Григорија V преузето је од стране грчких морнара, који су отпловили у Одесу, у руски град са великом грчком заједницом, у коме је и настала Хетерија. Лист *The Times* је известио да је у Одесу допремљено тело патријарха, заједно са четири епископа који су убијени у Цариграду током напада на Цркву и њене великодостојнике. Руске власти у Одеси водиле су рачуна да овај догађај не буде тумачен као директно мешање у односе између Османлија и Грка, већ су тражили посебну дозволу из Санкт Петербурга у вези са сахраном патријарха и других црквених великодостојника.²⁷ *The Times* је објавио да је патријарх сахрањен 20. јуна „уз велику свечаност која се одржала у граду”. У девет сати ујутро звонила су звона на црквама, пуцало се из топова, како са копна, тако и са усидрених бродова у луци. Улице су биле препуне људи, а сви званичници из цивилне, војне и црквене власти су присуствовали догађају.²⁸ Поред гувернера Одесе, помиње се да су присуствовали и бројни митрополити руске цркве, коју су били у обавези да то учине по захтеву руске владе. Без обзира што су многи прелазили велику даљину до Одесе, према писању листа, присуство на сахрани патријарха Григорија V није била ствар избора. Они су узели учешће у верској церемонији, која је трајала три дана. Тело патријарха је било изложено три дана, пре него што је био сахрањен у оквиру велике грчке цркве.²⁹

Чињеница да је у чланку наглашено да су црквени великодостојници Руске цркве били у обавези да присуствују овом догађају показује на који начин је руска влада желела да прикаже смрт патријарха. Иако су званичници Одесе морали да траже посебну дозволу за обављање верске церемоније на градској површини, на крају се то претворило у догађај који је обележило цело православно становништво. *The Times* је дошао до закључка да је руска влада смрт васељенског патријарха, пореклом Грка и поданика султана, човека који је пружио јавну подршку султану у борби против грчких побуњеника, представила као нешто што је требало да погоди цео православни свет. Присуство гувернера Одесе, митрополита и епископа Руске цркве, коришћење артиљерије руске војске и морнарице као вид одавања признања васељенском патријарху и епископима који су сурово погубљени, показује да је Русија желела да истакне своју улогу. Од 1774. године и споразума у Кучук-Кајнарџију, Русија је била заштитница права православног становништва у Османском царству.³⁰ Ово је нешто што није промакло Британцима и нема сумње да је сахрана васељенског патријарха уз све исказане државне почести у руском лучком граду Одеси нешто што су сматрали изузетно битним. Зато је овакав догађај забележен и представљен у једном од најпрестижнијих листова тога времена, као што је био *The Times*.

²⁶ *The Times*, 1. август 1821.

²⁷ *The Times*, 19. јун 1821

²⁸ *The Times*, 1. август 1821.

²⁹ *Исџо*.

³⁰ Споразумом из Кучук-Кајнарџија 1774. и то право су Руси имали све до 1856. и Париског споразума којим је окончан Кримски рат.

Колико је био значајан утицај штампе на јавно мњење у то време показује и то да је један штампани примерак новина у Лондону читало по тридесет људи.³¹ Што се тиче Велике Британије, тада је већ сваки већи или мањи град имао читаоницу, за коју се плаћала годишња чланарина, која је износила једну гвинеју, односно фунту. До 1815. године сваки град у Британији имао је читаоницу, док су већи градови имали и по неколико њих.³² У градским читаоницама биле су доступне новине које су излазиле на локалном и државном нивоу. Наравно, у читаоницама су могле да се читају и књиге и памфлети разних врста. Тако је од Лондона, Манчестера, Лидса, Глазгова, Единбурга, све до Белфаста и Даблина, постојала публика до које се могло допрети преко штампаних медија.³³ За земљу у којој је парламентарна монархија била начин државног уређења, утицај медија је био јако значајан. Постојали су провладини и опозициони медији. *Тајмс* је од догађаја из 1819. године, када су страдали радници који су протествовали у Манчестеру у тзв. „масакру код Петерлоа”³⁴, почео да подржава опозициону политику странке виговаца. Један од најзаслужнијих личности што је *The Times* престао да подржава владајуће торијевце који су били конзервативци, и пружио подршку либералним виговцима, био је Томас Барнс (Thomas Barnes).³⁵ Барнс је постао уредник *The Times*-а 1816. године и остао на том месту све до своје смрти 1841. године.³⁶ Његов главни сарадник из света политике био је виговац Хенри Броум, који је касније, као барон од Броума и Векса (Baron of Brougham and Vaux)³⁷ постао министар у влади Чарлса Греја (Charles

³¹ A. Aspinall, “The Circulation of Newspapers in the Early Nineteenth Century”, *The Review of English Studies*, Vol. 22, No. 85 (Jan., 1946), 29–43.

³² Гвинеја (guinea), британски ковани новац који је до XIX века био највреднија појединачна новчана јединица. У овој валути се све израчунавало: буџет, ратни трошкови, трговина итд. Кованица је имала одређен проценат злата у себи, а назив је добила по афричкој Гвинеји, одакле се експлоатисало највише злата које је доношено у Велику Британију. Гвинеја је вредела двадесет и један шилинг. У првој половини XIX века гвинеја је повучена из употребе и на њено место је дошла британска фунта.

³³ A. Aspinall, *The Circulation of Newspapers in the Early Nineteenth Century*.

³⁴ Масакр код Петерлоа – 16. августа 1819. војска је разбила демонстрације, убивши осамнаесторо људи.

³⁵ Томас Барнс (Thomas Barnes; *Лондон, 1785 – †1841). Школовао се на Кембриџу, да би започео каријеру адвоката у Лондону. Почео је да ради у листу *The Times* као позоришни критичар, да би касније прешао на позицију новинског извештача из британског парламента. Постао је главни уредник листа *The Times* 1816. године и био је на тој позицији све до смрти. О његовом лику и делу видети у монографији: D. Hudson, *Thomas Barnes of The Times: With Selections from his Critical Essays Never before Reprinted*, Cambridge 2013.

³⁶ D. Hudson, *Thomas Barnes of The Times: With Selections from his Critical Essays Never before Reprinted*, Cambridge 2013; L. Brake, M. Demoor, *A Dictionary of Nineteenth Century Journalism*, London 2009, 39.

³⁷ Хенри Питер Броум (Henry Peter Brougham, 1st Baron Brougham and Vaux; *Единбург, 1788 – †Кан, Француска, 1868). У родном граду је одрастао и похађао универзитет. Био је заљубљеник у природне науке и своју академску каријеру је започео као физичар и поштовалац Исака Њутна. Био је један од оснивача новина *Edinburgh Review*, у којима је с другим научницима водио расправе из области физике и астрономије. Убрзо након тога се одлучио за адвокатуру и преселио у Лондон. У Лондону се спријатељио са виговцима и носиоцима либералних идеја, као што је био Чарлс Греј који је постао премијер Велике Британије 1830. у чијој је влади Броум био један од министара. Броум је те године постао и барон, што га је одвајало од већине племства, које је носило наследне и породичне титуле. Оиграо је зна-

Grey).³⁸ Као поборник и подржавалац либералних идеја, Томас Барнс је лист *The Times* усмерио тако да постану новине које са симпатијама гледају на побуњене Грке, који су устали да се боре против тираније султана и Османског царства. Сагледавајући друштвену климу тадашње Велике Британије, као и политику уредништва новина, можемо да закључимо какви су били узроци и мотиви који су водили британске часописе да се отворено сврставају на страну Грка или султана, у рату који су Грци повели против Османлија.

Morning Chronicle био је лист који је имао читаоце међу либералима – виговцима, чак се сматрао и новинама које промовишу радикалне идеје. Међутим, када је избила Грчка револуција, овај британски лист био је више него суздржан. У великом тексту о почетку устанка у Влашкој и Молдавији, више се бавио Русијом и њеним интересом у свему томе, него самим Грцима и положајем хришћана у Османском царству.³⁹ С једне стране, можемо то да тумачимо као подозривост коју су британски радикали и либерали гајили према Руском царству, као симболу конзервативне политике и претње по ширење либералних идеја и покрета у Европи. С друге стране, мало је чудно да је лист, који се сматрао блиским либералним идејама, калкулише на конкретном политичком питању као што је борба народа против аутократске власти. Баш на тим питањима која су била суштинска за подржаваоце виговских идеја, *The Times* је током 1820-их година преузео улогу главног листа, који су читали они који су очекивали промовисање вредности либерализма, слободарских идеја, верске толеранције и права општег гласа. Због политичког калкуланства и недоследности у погледу идеје либерала и радикала, *Morning Chronicle* је доживео пад продаје тиража. Услед промене власничке структуре, која је довела до лошег пословања, овај британски лист доспео је у велике дугове и на крају је 1834. продат.⁴⁰

Као један од водећих листова који су подржавали торијевску конзервативну политику, *The Morning Post* је показао суздржане реакције када су била у питању дешавања у Османском царству, која су претила да наруше стабилност и границе државе Османлија. Основан је 1772. као лист који је требало да шири виговски политички програм и идеје. Међутим, лист као такав није наишао на подршку читалаца, пошто је продавано само око 500 примерака.

чајну улогу у усвајању реформског изборног закона из 1832, као и у доношењу Закона о укидању ропства на територији целокупне Британске империје, 1833. године. Његова преписка се налази на University College London.

³⁸ Чарлс Греј (Charles Grey; *Фалодон, 1764 – †Ховик, 1845) био је британски политичар, виговац, члан парламента, министар и премијер Велике Британије (од 1830. до 1834). Био је велики заговорник либералних идеја које су тада биле актуелне у британском друштву (укидања ропства, еманципацију католика, као и решавања проблема изборних места која су била наследна, а у њима нико није живео). Као премијер донео је Закон о изборној реформи 1832, који је укинуо тзв. „трула изборна места“, а 1833. његова влада је донела Закон о укидању ропства на територији Британске империје. Поднео је оставку 1834. и повукао се из света политике. О његовом лику и делу видети: E. A. Smith, *Lord Grey, 1764–1845*, Oxford 1990.

³⁹ *The Morning Chronicle*, 13. April 1821.

⁴⁰ *Oxford Dictionary of National Biography*, Vol. 5, Belle–Blackman, Oxford 2004, 899–900. Тада је Џон Блек (John Black) био главни уредник. Иако је имао високу репутацију код промотера либералне мисли као што су били Цереми Бентам (Jeremy Bentham) и Џон Стјуарт Мил (John Stewart Mill), лоше пословање је довело до пада тиража и продаје листа. Цереми Бентам га је чак сматрао најбољим издавачем у Великој Британији.

Убрзо, 1795, променио је власника, пошто су у време када је Британија почела да ратује против револуционарне Француске и Наполеона виговске идеје стављане у равн са профранцуском и антибританском реториком. Исто тако, као промотер виговских идеја издвојио се већ тада *Morning Chronicle*, тако да је та политичка струја медијски била покривена. Нова уређивачка политика је од *The Morning Post*-а направила лист који је постао наклоњен торијевцима и конзервативној политици. Колико је то био погодан политички моменат или добар послован потаз није до краја јасно. Међутим, чињеница је да је тираж са скромних 500 скочио на 5.000 продатих примерака дневно.⁴¹ *The Morning Post* није само преносио вести на начин које су биле обликоване тако да буду у складу са владајућом торијевском политиком, већ је и активно учествовао у промовисању вредности националног романтизма, као и критиковању револуционарних идеја. Као неки од његових колумниста били су британски песници Вилјем Вордсворт и Семјуел Колриџ.⁴² У тренутку избијања Грчке револуције, можемо закључити да су то биле новине које је читало највише гласача торијевске странке, као и да је представљао актуелну политику Велике Британије, будући да су торијевци у то време били владајућа странка која је спроводила извршну власт. Пропагирање вредности конзервативне и цингоистичко-британске политике, *The Morning Post* је наставио да ради кроз цео XIX век, све до престанка свог постојања 1937. године.⁴³

The Morning Post је доследно подржавао конзервативне торијевце и није исказивао јавне симпатије за било шта што је одступало од званичне државне политике. То је важило и за Грке и Грчку револуцију. Велика Британија била је у савезу са Русијом, а са Османским царством није била у сукобу ни по једном питању. Јавна подршка Грцима није долазила у обзир, али ни напади на Русију као савезника. Новинар *The Morning Post*-а изругивао се тврдњама о потенцијалном војном уплитању Русије, која „није додала ниједног војника гарнизонима на Црном мору, још од када је потписала мировни споразум са Турском 1812. године”.⁴⁴

* * *

У догађајима који су се брзо одвијали на територији Османског царства због избијања Грчког устанка, британске дипломате су се показале на висини

⁴¹ О листу *The Morning Post*, почецима и оное што су почели да представљају на медијској слици Велике Британије, видети: *The Cambridge History of English and American Literature in 18 Volumes (1907–21)*. Volume XIV. The Victorian Age, Part Two. IV. The Growth of Journalism. 9. The Stuarts and The Morning Post.

⁴² Самјел Тејлор Колриџ (Samuel Taylor Coleridge; *Отери Сент Мери, 1772 – †Лондон, 1834). Био је песник, књижевни критичар и теолог и с Вилјемом Вордсвортом сматра се једним од оснивача романтизма у Енглеској. У почетку је био поборник револуционарних идеја из Америке и Француске, које су у другој половини XVIII века придобиле велик број присталица међу младим писцима и филозофима. Брзо је променио мишљење и после повратка из Немачке почео је у Енглеској да промовише идеје немачких филозофа. О његовом писању за *The Morning Post*, текстовима и односу са власником, уредником, како су читаоци реаговали на Колриџове новинске текстове, видети: Н. Thomson, *Coleridge and the Romantic Newspaper: The 'Morning Post' and the Road to 'Dejection'*, London 2016.

⁴³ W. Hindle, *The Morning Post, 1772–1937. Portrait of a Newspaper*, New York 2023.

⁴⁴ Исиџо.

затка. С једне стране, нису дозволили да буду увучени у игру између султана, револуционара и других европских држава. С друге стране, имали су развијену обавештајну мрежу, коју су вешто користили у прикупљању података о актуелним догађајима и обавештавању Министарства спољних послова у Лондону о збивањима на терену. Британска штампа је била врло ажурна о информисању британске јавности о ономе што се збивало како у самој престоници Османског царства, тако и на периферији, где су се одвијале прве борбе између Грка и Османлија. У зависности од тога како је који британски лист био идеолошки обојен, тако су и поједина питања била више или мање наглашавана, али читаоци свакако нису били ускраћени за основне информације.

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Received: 2026/1/15

Accepted: 2026/2/25

MILAN J. KUTLEŠIĆ, Ph.D., Research Associate
The Institute of History Belgrade
Knez Mihailova 36/II, Belgrade, Serbia
E-mail: milan.kutlesic@iib.ac.rs
<https://orcid.org/0000-0003-0125-6406>

REACTIONS OF BRITISH OFFICIALS AND THE PRESS TO THE OUTBREAK OF THE GREEK REVOLUTION (1821)

SUMMARY: The Greek Revolution was one of the most important events in Europe during the first half of the 19th century. In 1821, Greek rebels led a fight against the Ottoman Empire, with the aim of liberating the entire area of Europe and the eastern Mediterranean from the rule of the Sultan. The significance of this historic moment is that it called into question the entire European order based on the defeat of Napoleon's France and the decisions of the Congress of Vienna in 1815. Prominent and notable Greeks began to gather in conspiratorial and revolutionary groups, with the intention of launching an armed rebellion against Ottoman rule. The secret society *Eteria* was founded in Odessa, Russia, in 1814, with the intention of bringing together prominent figures from Russia and other European countries and persuading them to join the national movement for the liberation of the Greeks. The most prominent member of *Eteria* was Alexander Ypsilantis, a general in the Russian army and a member of the famous Greek-Phanariot family. The conspirators gathered around Alexander Ypsilantis crossed the Prut River and entered the territory of the Ottoman Empire on March 6, 1821. Thus began the Greek uprising in the Ottoman Empire, which captured the attention of the entire European continent for the next decade. Alexander Ypsilantis issued a proclamation in the city of Iasi the capital of Bessarabia (Moldavia), calling on all Greeks to a general uprising against the sultan. With the launch of armed revolts in Wallachia and Moldavia, the unrest that broke out in the Peloponnese, and the public proclamation of Alexander Ypsilanti against the sultan, Islam and Ottoman rule, the animosity of the Muslim population against the Christian population in the cities of the Ottoman Empire grew. Thus, Patriarch Gregory V found himself in disfavor with Sultan Mahmud II, as well as with the ordinary Muslim world. On Easter Sunday, April 22, 1821, Patriarch Gregory was hanged in front of the gates of the Ecumenical Patriarchate. Patriarch Gregory was eighty-four years old at the time of his death. The Patriarch is not the only dignitary of the Ecumenical Patriarchate who met a tragic

end due to the harsh reaction of the Sultan and the Ottoman authorities. Seven bishops were also arrested, held hostage, and eventually executed. British Ambassador Strangford was in Constantinople at the time of these He built up a good intelligence network and reported in detail to the British Foreign Secretary about events in Constantinople, the Ottoman Empire, as well as conversations with ambassadors of other countries. In his reports, he concluded that the political leadership of the Ottoman state was guided by a “spirit of ruthless fanaticism” and that only “terrible consequences” could be expected as a result. British newspapers such as *The Times* and *The Morning Chronicle* informed the public in Great Britain about the events taking place in the Ottoman Empire in a timely manner. Depending on how ideologically colored a British newspaper was, whether it supported the current government or not, certain issues were more or less emphasized in accordance with state policy. Certainly, readers were not deprived of essential information.

KEYWORDS: Aleksandar Ypsilantis; Patriarch Gregory V; Greek Revolution; British diplomacy and British press